

Innhold

Forkortelser	13	Innledning	19
Fagtermer og definisjoner	15	333 skvadron og maritime luftoperasjoner som indikator på alliansesamarbeid.....	25
Forord.....	17	<i>Integrasjon og avskjerming</i>	25
		<i>Om informasjon som beslutningsgrunnlag</i>	27
		<i>Maritime luftoperasjoner – luftmakt eller sjømakt?</i>	28

DEL I

Norsk sikkerhet i ly av stormakter – 333 skvadron i alliert maritim strategi, 1942–45

Kapittel 1

Bakgrunnen for opprettelsen av Catalina-gruppen

Tidlige erfaringer med norsk maritim luftmakt.....	33
Nøytralitet under første verdenskrig gir maritime fly.....	34
Debatten om norsk luftmakt – «tyngden av vårt luftforsvar må være sjømilitært orientert»	35
<i>Fra nøytralitetsvern til krigshandlinger – behov for gjenoppbygging av luftstyrkene</i>	37
Norsk maritimt fly i britiske spesialoperasjoner i Middelhavet..	39
Sikkerhetspolitisk reorientering og omorganisering av forsvarsledelsen.....	39
<i>Flyvåpnenes felleskommando – steg mot sammenslåing eller fortsatt rivalisering?</i>	40
<i>Lie og Militæravtalen av 28. mai 1941 – særskilt allianseintegrering av norske flyavdelinger</i>	41
Personlige initiativer og handlingsrom i militærledelsen	43

<i>Riiser-Larsen og FFK opptrer med handlefrihet</i>	43
<i>Lambrechts – en forutsetning for opprettelsen av Catalina-gruppen</i>	44

Kapittel 2

Oppbygging av Catalina-gruppen i Woodhaven

Utvikling av kompetanse og hjemmebase	47
<i>Utfordringer i rekruttering, kompetansebygging og forfremmelser</i>	47
<i>Woodhaven – infrastruktur og personellutvidelser</i>	49
<i>Teknisk vedlikehold av flymateriellet</i>	52
<i>Komplisert kommandostruktur og ledelse</i>	55
Amerikanske fly gjennom britiske myndigheter	56
<i>Catalina-fly nummer én, to og tre</i>	58
<i>Oppgjør for flymaterieell til 333 skvadron</i>	60
<i>Colban-komiteen følger opp Militæravtalen</i>	62

Kapittel 3

Operasjoner – norske maritime områder som strategisk flanke i sjøkrigen

Operasjoner langs norskekysten med norsk flyavdeling	65
«Spesielle operasjoner» til norskekysten	66
Informasjonsoperasjoner for norsk motstandsmoral	72
Rekognosering av norske kyst- og havområder	74
Finnmarksoperasjonene	75
Torpedoforsøk med Catalina ved Nordlandskysten	76
333 skvadron i kampen om Atlanterhavet	77
Kampen om Atlanterhavet – Coastal Command og norske havområder	78
333 skvadron i antiubåtoperasjoner	80
Landgangen i Normandie gir 18. gruppe mye å gjøre	84
Konvoieskorte	86

Kapittel 4

Innføring av Mosquito sterkere sentral styring av forsvarsutviklingen

Stereke integrering og større ambisjoner	89
Utvidelse av Catalina-gruppen – Mosquito-fly og større selvstendighet for 333 skvadron	90
FFK – fra Hampden til Mosquito	90
FO ønsker en tredje jagerskvadron fremfor en maritim utvidelse?	91

DEL II

Forsvar mot invasjon – 333 skvadron i skyggen av jagerflyvåpenet, 1945–61

Kapittel 6

Nasjonal gjenreising og 333 som alt mulig-skvadron

Hjem som alliert, men få militære oppgaver	117
Sivile transportoppgaver blir regjeringens høyeste prioritet	117
Luftforsvaret bygges etter modell av RAF og med fly fra RAF .	119
Flytting til Sola og maritime oppgaver	122
Forsvarsplanene: luftforsvar = jagerfly	124
Treårsplanen – Luftforsvaret får ny sjef	125
Forsvarskommisjonen av 1946 – seksårsplanen	126
Mer vekt på militære oppgaver og forskyvning mot nord	126
Behov for flyredningstjeneste	127
333 skvadron som bindeledd i Barentshavet	128

FD reagerer – behov for sterkere sentral styring	92
Fornektelse av 333 skvadron	93
Om å sette Toten over Norge – Mosquito-tilbudet blir til et spørsmål om samling av flyvåpnene	94
Økonomisk klargjøring av vilkårene for maritime fly	95

Kapittel 5

Mosquito-operasjoner i alliert strategi og norsk sikkerhetspolitikk

Catalina-gruppen blir 333 skvadron med etableringen av B-vingen på Leuchars	97
Intern kompetansebygging fører til katastrofale tap	99
Omstart av B-vingen etter store tap	101
Offensive operasjoner i norske havområder	103
Norske kyst- og havområder i fokus for Coastal Command fra medio 1944	103
Flytting av B-vingen til Banff – Mosquito Strike Wing	104
Norske Mosquito-fly i Outrider-taktikken	106
Opprettelsen av Luftforsvaret reiser spørsmål om utvikling av maritime flyavdelinger	106
Opprettelsen av Luftforsvaret	108
Luftforsvaret instrueres av britiske myndigheter om å holde maritimt fokus	108
Fly til å ta med hjem	110

Kompetansevurdering av flybesetning

– statusløft for navigatører	129
Internasjonal spenning i 1948 – jagerfly fremfor maritime fly	129

Kapittel 7

Nato og kollektiv strategi gir nedgangstid for 333 skvadron

Nedleggelse av 333 skvadron i 1950?	131
Koreakrigen gir behov for maritim overvåking i nord	132
Luftforsvarets planer – status quo for 333 skvadron	132
Dansk-norsk samarbeid om overvåking i sør?	134
Oppgraderte fly gir kompetanseløft	136

Kapittel 8

Alliert oppmerksomhet mot nordområdene øker

Adgang for allierte overvåkingsfly i norske områder	139
Alliansepakt og baseerklæring – kort introduksjon til norsk sikkerhetsbalanse	139
Allierte militære flys adgang til norsk territorium	140
Flyplass på Andøya gjennom Natos infrastrukturprogram	141
Amerikanerne ønsker å benytte Andøya flystasjon for maritime fly	143
Allierte overvåkingsoperasjoner i nord og nye restriksjoner... ..	144
Neptune Journey – bilateral avtale om besøk av amerikanske maritime fly.....	144
Øvelse Popeye – trilateral koordinering av havovervåking	146
Økt trussel og nødvendig avlastning for 333 skvadron	148
Forsterkning av de selvpålagte restriksjoner – 24-gradersbegrensningen	149
Paniske tilløp i Gerhardsen-regjeringen etter nedskyting av to amerikanske fly i nord, 1960	151
Regjeringen innstiller maritim overvåking i nord etter U-2-nedskytingen	151
Nye klareringsbestemmelser	152
333 skvadron mot nord.....	153
Mer detaljerte bestemmelser for maritime luftoperasjoner	154

Kapittel 9

Behov for modernisering innen maritime luftoperasjoner

Atlantic som felles materiellprosjekt i Nato – uten Norge	155
Alliert underskudd på maritime patruljefly	155
Ekspertgruppen og det norske problem	156
Ekspertgruppen deles i tre – Atlantic for fire land	158

DEL III

Kald krig i dypet – Gjenoppdagelsen av maritime luftoperasjoner, 1961–69

Kapittel 11

Sjømilitært utsyn – teori, politikk og strategi

Atomkrigsteori og ubåter som stabilisator	191
McNamara og Mutual Assured Destruction	192
Sovjetisk flåteutvikling og forskyvning av tyngdepunktet mot Nordflåten	193

Kapittel 10

Modernisering av 333 skvadron – teknologisk og geostrategisk nødvendighet

Tidlige initiativer for å skifte ut Catalina.....	162
Lambrechts vil fornye 333 skvadron – britisk eller amerikansk løsning?.....	162
Alliert påtrykk om å fornye 333 skvadron medfører norske overveielser	164
Amerikanerne tilbyr våpenhjelp, og Norge forsøker å velge flytype	164
Forslag i Flyvåpnet om å legge ned norsk selvstendig overvåkingsflyging og konvertere 333 til jagerskvadron	166
Marinen og Nordkommandoen purrer på Flyvåpnet	168
Bestilling og avbestilling av maritime fly – pålegg om fellesplanlegging	169
MAAG-kontoret fremhever alvoret høsten 1957	170
Sillin-Pedder-rapporten peker på Albatross.....	171
Forsøk på fellesplanlegging – Flyvåpnet preger mandatspørsmålet.....	172
Overvåking med eller uten antiubåtkapasitet?	174
Flyvåpnet går til bestilling av Albatross	174
Albatross avslås – amerikanske myndigheter ønsker full antiubåtkapasitet.....	175
Nordkommandoen ønsker Albatross, men ikke antiubåtrolle... ..	176
Europakommandoen vil ha ny norsk utredning	177
Forsvarsministeren velger Tracker uten rekkevidde til Svalbard.....	178
Økt trussel i nord – Albatross relanseres til protest fra Marinen.....	182

Kapittel 12

Overgangen til Albatross blir problematisk

Andøya blir ny hjemmebase for 333 skvadron.....	197
Utvidelse til to maritime skvadroner.....	200
Levering av Albatross-fly til 333 skvadron	201
Kapasitetsbasert arbeidsdeling i nord – fortsatt behov for overvåkingsstøtte	202

<i>Kollaps i 333 skvadron og bortfall av norsk beredskap i 1961 ..</i>	202
<i>Harlem åpner for fornyet innsats med allierte overvåkingsfly, 1961</i>	203
<i>Iverksetting av alliert overvåkingsstøtte i nord.....</i>	205

Kapittel 13

Én fot i sør og én i nord – halvhjertet flytting til Andøya

Nytt teknologinivå krever nytt profesjonsnivå	207
<i>Albatross – begynnelsen på moderne norsk overvåkingsflyging</i>	207
<i>Oppplæring av skvadronens personell.....</i>	210
<i>Abildsø-utvalget og felles maritimt utdanningssenter på Haakonvern.....</i>	210
Vedlikeholdsproblemer – organisatoriske og tekniske faktorer	212
<i>Organisering av Albatross-vedlikeholdet.....</i>	212
<i>Problemer fra start – «hyppige motorsvikt».....</i>	212
<i>Forsøk på rasjonalisering av vedlikeholdsarbeidet</i>	214
<i>Vedlikehold mot sør – fly mot nord.....</i>	215

Kapittel 14

Overvåking, med eller uten ubåtjakt? Maritime fly, luftmakt eller sjømakt?

Opgaver og kapasitet for Albatross-flyene – nok med overvåking?.....	217
<i>Antiubåtoperasjoner utelukkes i tidlige operasjonskonsepter ..</i>	218
<i>Forsvarets forskningsinstitutt underbygger overvåkingsambisjonen, 1962.....</i>	219
<i>Luftforsvaret ønsker å si fra seg antiubåtoperasjoner – motstand fra E-tjenesten.....</i>	220
Ved spørsmålets kjerne – hvor mye antiubåttrening?.....	221
<i>Ulike oppfatninger om Albatross-oppgavene.....</i>	221
<i>Luftforsvarets langtidspan fra 1963 og oppgaver for maritime luftoperasjoner</i>	222
<i>FFIs studie av Albatrossens antiubåtkapasitet, 1963.....</i>	224
<i>Luftforsvarets overkommando må svare forsvarsminister Harlem i mars 1963.....</i>	226
<i>Nordkommandoen presser på for antiubåtoperasjoner i egen utredning</i>	226
<i>Antiubåttaktikk med Albatross</i>	228
<i>Felleskommando på Reitan gir nytt fokus på fellesoppgaver 1963</i>	230
<i>Operasjon Bargold</i>	230
<i>Forsvarsstaben utreder antiubåtkapasiteten etter press fra Nordkommandoen</i>	230

Hauger Johannessen som forsvarssjef – sjømilitær integrasjon.....	231
<i>Nordkommandoen purrer og Hauger Johannessen avklarer, januar 1964.....</i>	232
<i>Samarbeidsutvalget for utnyttelse av maritime fly, 1964</i>	233
<i>Luftforsvarets doktrine bidrar til sementering</i>	233
<i>Forsvarssjefen ønsker klargjøring av status for maritime flyskvadroner, 1965</i>	234
<i>Forsøk med Julie- og Jezebel-systemene for ubåtsøk</i>	236
<i>Havovervåking i samarbeid med allierte</i>	237
<i>Sivile oppgaver – Albatross som bindeledd i Barentshavet.....</i>	241

Kapittel 15

Operativ ledelse av Albatross-flyene – sjø eller luft?

Koordinering av operativ ledelse.....	243
<i>Europakommandoen og Atlanterhavskommandoen tidlig ute med koordinering.....</i>	244
<i>Avtale mellom Sjøforsvaret og Luftforsvaret blir til forsvarssjefens direktiv</i>	244
<i>MAOC – kompromisset for operativ ledelse.....</i>	246
<i>Hauger Johannessens direktiv for anvendelse av maritime flystyrker, 1966</i>	248
<i>Storheill (ØKN) gir ut eget direktiv for anvendelse av maritime luftstridskrefter.....</i>	249
<i>Militære myndigheter utvider overvåkingsområdet og forfekter norsk kontroll i nærområdene</i>	251

Kapittel 16

Anskaffelse av P-3B Orion – behov for mer overvåkingskapasitet i nord

Nedleggelse av 330 skvadron gir et overvåkingsvakuum i sørlige områder.....	253
<i>Nedtrapping for 330 skvadron i nord, 1965</i>	254
<i>Utfasing av 330 skvadron og koordinering med allierte i sør – utvidelse av Box Car, oktober 1968.....</i>	254
<i>Vest-Tyskland ønsker å benytte Sola med Atlantic-fly</i>	255
<i>Orion-anskaffelsen – beslutningsprosess på høyeste nivå.....</i>	256
<i>Orion eneste alternativ – Tidemand og Hauger Johannessen avgjørende, 1965</i>	256
<i>Nære relasjoner på høyeste nivå</i>	258
<i>Norsk forhandlingstaktikk for ny overvåkingskapasitet</i>	258
<i>Sterkere fellesledelse i Forsvaret på bekostning av grenene....</i>	261

DEL IV

Norske nærområder i sentrum for geostrategien – Undervannsoperasjoner fra fly, 1969–89

Kapittel 17

Flere samarbeidsnivåer for maritime luftoperasjoner i nordområdene

Bilateralt samarbeid – allianse i alliansen.....	267
Kort utsyn over norsk-amerikansk samarbeid	268
Hauger Johannessen – nært samarbeid med Saclant og USA ..	269
Flernasjonalt samarbeid – fra kapasitetsbasert til geografisk basert arbeidsdeling	270
Fornytt flernasjonalt avtale om maritime flyginger fra Norge ..	270
Avskjerming av vesttysk deltakelse i maritim overvåking av nordområdene	273
Norske myndigheter ønsker flere amerikanske maritime flyginger fra Norge	277
Avskjerming av besetningsmedlemmer fra US Navy	278
Nato-samarbeid om maritim overvåking.....	278

Kapittel 18

Orion-teknologien og bilateralt samarbeid

Oppdateringer og tyngre vedlikehold i USA	281
Anskaffelsesprosjektet for Orion P-3B.....	281
Vedlikehold og tekniske oppdateringer.....	283
Kompetanse om bruk av avansert teknologi gjennom US Navy	286
Kompetansebygging i USA	287
Simulatortrening	288
Natops-konferansene.....	289
Norskproduserte sonarbøyer	289

Kapittel 19

Orion-flyet i overvåkingsoperasjoner – system i systemet

Tidlig varsling – kartlegging av en normalsituasjon i sterk utvikling	291
Atlantehavs- og Europakommandoen bekymret for nordområdene	292
To direktiver for operasjoner med norske maritime patruljefly ..	293
Selvålagte restriksjoner i Orion-epoken	294
Operasjonsområdet og 333 skvadron som sikkerhetspolitisk aktivum	296
Antiubåtoperasjoner i Barentshavet – «live» trening	298
Samarbeid med egne ubåter i Barentshavet	300

Operasjonssikkerhet og hemmelighold	301
Økte krav til navigasjon i åpent hav.....	303
Teknisk etterretning – effektiv sensorplattform	303
Erfaring med Orion-sensorer de første år	303
Analysekapasitet for Orion-opptak.....	304
Etterretningskupp – registreringer av Alfa-klassen.....	306
Fotoetterretning	308
Mediehandtering.....	309

Kapittel 20

Orion-flyet i nasjonale oppgaver

333 skvadron blir mer fremtredende i Forsvaret.....	313
Behov for tilpassing av infrastruktur på Andøya flystasjon.....	313
Trening ved 333 skvadron – fellestrening med Sjøforsvaret.....	314
Crew-konsept og dagligliv	315
Flysystemoperatører	318
Suverenitetshevdelse under vann – jakt på fremmede ubåter i territorialfarvannet.....	319
333 skvadron og ubåtjakt i kystnære farvann	320
Forsvarets forskningsinstitutt og tidlig taktikk for ubåtsøk.....	321
Sognefjorden, Tysfjorden, Sunnhordland – ubåtsøk med fly i kystnære farvann	322
Bindeledd i nord – sivile oppgaver	324
Sensitiviteten øker i nord – Svalbard.....	324
Søk og redning	325
Søkeaksjon i Sør-Atlanteren – Berge Vanga	327
Isrekognosering	328
Forskningsoppdrag.....	330

Kapittel 21

Det store havnåmet og maritime luftoperasjoner

Mangel på overvåkingskapasitet.....	331
Militær støtte til fiskerinæringen – nye forutsetninger.....	331
Stoltenberg-utvalget og 333 skvadron.....	334
Modernisering av Orion-flåten og to nye fly	335
Ombyggede P-3A eller modifiserte P-3B?	335
Maritime fly til Gardermoen?	336
Fra tre til to kystvaktfly.....	337
Luftforsvaret krevende Orion-kunde	338
Kystvaktoppdrag for 333 skvadron	339

<i>Oppgaver og organisering av kystvaktflyene</i>	339	<i>Stillegående ubåter og norsk teknologi på avveie</i>	348
<i>Tidlige erfaringer med kystvaktflyging; merking av fiskefartøyer og samarbeid med kystvaktfartøyer</i>	339	<i>Styrket forståelse av maritim luftmakt</i>	350
<i>Kystvaktkompetanse og juridisk dokumentasjon</i>	341	<i>Nytt operasjonskonsept – operasjoner i «grå fase»</i>	350
<i>Ny infrastruktur på Andøya</i>	341	<i>Forslag om nye direktiver for 333 skvadron</i>	351
Kapittel 22		<i>Nytt direktiv for maritime luftoperasjoner, 1982</i>	354
Ny selvbevissthet ved 333 skvadron – betydningen av nordområdene og maritime luftoperasjoner forsterkes		<i>Regjeringen vil ha nye P-3C Orion-fly – kontinuitet i integrasjon og avskjerming</i>	355
<i>Sovjetiske boomers styrker betydningen av nordområdene</i>	343	<i>Fallende operativ status ved 333 skvadron</i>	355
<i>Bastionstrategien – patruljeområdene til sovjetiske SSBN trekkes nærmere Kola</i>	344	<i>Forsøk på å involvere amerikanerne</i>	356
<i>Alliert bekymring for sovjetisk maritim kapasitet – Conmarops 1980</i>	347	<i>Regjeringen vedtar P-3C-anskaffelsen, 1985</i>	357
		<i>Maritime Surveillance Agreement, 1986</i>	357
		<i>Nye maritime patruljefly ved den kalde krigens teppefall</i>	359
		<i>Prosjekt 7088 – anskaffelse av fire P-3C</i>	359
		<i>Kystvaktflyet P-3N</i>	361

DEL V

Kontinuitet og nye behov etter Sovjetimperiets fall – Maritim luftmakt som sikkerhetspolitisk aktivum hjemme og ute, 1989–2012

Kapittel 23

Nordområder og interesser – gamle og nye oppgaver

<i>Forfall og gjenreising i Nordflåtens bastionstrategi</i>	367
<i>333 skvadron og stabilitet i nord</i>	371
<i>Fra rådvillhet til normalisering</i>	371
<i>Kystvakten misfornøyd med Luftforsvaret</i>	376
<i>Russiske atomubåter – også et miljøproblem</i>	376
<i>Nordområdene og selvpålagte restriksjoner</i>	377
<i>Forskningsstøtte til Norsk polarinstitutt i Antarktis</i>	379

Kapittel 24

Utenlandsoperasjoner for norske maritime fly

<i>Omstilling til innsatsforsvar – 333 skvadron under press</i>	381
<i>Personellkrise og tap av beredskap for Orion</i>	382
<i>Flytting til Bodø og salg av to Orion?</i>	384
<i>Tre utenlandsoperasjoner i havområder av strategisk betydning</i>	385
<i>Transformasjon i Nato og modning i Norge</i>	386
<i>Active Endeavour – 333 skvadron i Middelhavet 2005 og 2006</i>	386
<i>Ocean Shield – Piratjakt ved Afrikas horn 2011</i>	389

Kapittel 25

Teknologisk og konseptuell utvikling av 333 skvadron

<i>P-3C Update III og Upgrade Improvement Programme</i>	395
<i>Nytt helhetlig skvadronskonsept – P-3C UIII og Maritime Air Support Center</i>	395
<i>Ny militær anvendelse av maritime patruljefly</i>	397
<i>Upgrade Improvement Programme (UIP) og nye vinger</i>	399
<i>Kontinuitet og endring i samarbeid med allierte</i>	400
<i>Fremtid for maritime luftoperasjoner</i>	401

Kapittel 26

Risiko ved maritime luftoperasjoner

<i>Interne flytryggingmessige forhold</i>	403
<i>Operasjoner langt fra land</i>	404
<i>Hendelser og provokasjoner</i>	405
<i>Incsea-avtalen 1990</i>	408

Avslutning	409	Sjefer ved 333 skvadron	419
Integrasjon og avskjerming: 333 skvadron som verktøy i sikkerhetspolitikken	409	333 Skvadrons Falne	423
Maritime luftoperasjoner og allianseintegrasjon.....	411	Omkomne ved 333 skvadron	425
Informasjon: 333 skvadron som formidler av geostrategisk budskap	412	Kilder	427
Informasjon som byttemiddel	413	Sluttnoter	433
333 skvadron i Forsvaret	414		
Liten avdeling med strategisk funksjon	417		